

DOI: <https://doi.org/10.15407/uhj2020.06.120>
УДК: 94(477)«1918–1923»

Іван Монолатій

доктор політичних наук, професор,
професор кафедри політології,

Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна), iwan.monolatiy@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8963-774X>

«Чорні лебеді» Української революції: (не)ймовірні випадки західноукраїнської державності

Анотація. Мета статті полягає в дослідженні маловивчених і дискусійних проблем Української революції, зокрема особливостей становлення й розвитку західноукраїнської державності в 1918–1919 рр., а також окремих питань політичної історії Західноукраїнської Народної Республіки 1918–1923 рр., ґрунтуючись на теорії «чорного лебедя» Н.Н.Талеба. **Методологія дослідження** спирається на принципи історизму, етнічної політології, системності, науковості, міждисциплінарності. Використано такі загальноісторичні методи: історіографічний, історико-генетичний і термінологічний аналіз, компаративний, типологічний. Автор дотримується методології інституціоналізації політичних акторів в умовах політизації етнічностей. **Наукова новизна.** Обґрунтовано три дослідницьких гіпотези, пов'язані з подіями на Галичині 1918–1919 рр.: Листопадовий зрив – як «чорний лебідь» західноукраїнської державності; проголошення Українською Національною Радою об'єднання ЗУНР з Українською Народною Республікою – як приклад «чорного лебедя», оскільки практична (не)реалізація задуму мала серйозніші наслідки, ніж здавалося сучасникам; проголошення диктатури Є.Петрушевича 9 червня 1919 р. (ще один «чорний лебідь»), що призвело до повернення до правової моделі ЗУНР і слідування в напрямку самостійної «Галицької Держави». **Висновки.** Листопадовий зрив 31 жовтня – 1 листопада 1918 р. засвідчує не лише Талєбовий перехід від середньостану (Габсбурзької монархії – тиранії колективного) до крайньостану (ЗУНР – тиранії випадкового), а його «чорного лебедя» – події екстремального характеру, котра мала епохальні наслідки для регіону. Листопадовий зрив став «чорним лебедем» не для тогочасних галицьких українців (хоча й почасти), а для «чужих» – насамперед поляків та євреїв на Галичині. З іншого боку, ця подія (як «чорний лебідь») спровокувала нову (після Першої світової) війну – спочатку за Львів, а вже потім і за Галичину. Тому ця обставина лише загострює проблему «чорного лебедя» як (не)ймовірного випадку західноукраїнської державності 1918–1919 рр. ЗУНР як крайньостан уже після Листопадового зриву потерпала від «чорного лебедя»; досвід минулого не допоміг регіональним політичним акторам передбачити майбутнє (Галичини, ЗУНР); тиранія випадкового (емоційно забарвлене рішення УНРади від 3 січня 1919 р.) трапилася знову й переможець (УНРада) отримав усе, чого домагався (приєднання до УНР); історія почала знову «стрибати» – уже після 22 січня 1919 р. Однак, зважаючи на Талєбові міркування, другий «чорний лебідь» – це, скоріш за все, «недо-чорний», «сірий лебідь». Його з'яву передбачали найперше зовнішні, а вже потім внутрішні політичні актори, починаючи з грудня 1918 р.: вони були готові до його появи (що й відбулося 3 січня 1919 р.), а відповідним інструментарієм став «передвступний договір», підписаний у Фастові. Акт установа диктатури від 9 червня 1919 р., хоча й не безпосередньо (однак за наявності інших складових), певною мірою призвів до зміни статусу Галичини на геополітичній шахівниці тогочасної Європи, що його увиразнив цілий «каскад» подій: 1) рішення Найвищої ради Паризької мирної конференції від 25 червня 1919 р. про дозвіл Польщі зайняти Галичину; 2) Варшавський договір 1920 р. (Пілсудського – Петлюри), згідно з яким до Польщі мала відійти і Східна Галичина; 3) Ризький договір 1921 р., що, фактично, анулював Варшавський,

а УСРР відмовилася від претензій на Східну Галичину, передавши її II Речіпосполитій; 4) рішення Ради послів держав Антанти від 15 березня 1923 р. про визнання суверенітету Польщі, у тому числі й над Східною Галичиною.

Ключові слова: Українська революція, теорія «чорного лебедя», Західноукраїнська Народна Республіка, Галичина, Україна, Польща.

Українська історична наука, якщо вона справді хоче вийти за рамки національної методології трактування політичних явищ в їх історичній ретроспективі, не може не послуговуватися «екстравагантними» на перший погляд теоріями, запропонованими західними інтелектуалами. Зокрема, коли йдеться про новітні інтерпретації подій і наслідків Української революції 1914–1923 рр. Її регіональні особливості певною мірою «вписуються» у сучасну методологію теорії випадковості, якщо візьмемо за досліджуваній хронотоп Західноукраїнську Народу Республіку, а відтак – і Західну Область УНР. Використання досвіду цієї української держави як певного дослідницького майданчика дозволить з'ясувати, чи доцільно послуговуватися здобутками західної науки для пояснення особливостей українського державотворення не лише на Галичині, а й на Наддніпрянщині в 1917–1921 рр.

Актуалізуючи заявлену тему, найперше маємо звернутися до теорії «чорного лебедя», яку запропонував американський математик ліванського походження Н.Н.Талеб. Для нього те, що він називає «чорним лебедем» – це подія, яка відповідає трьом ознакам: вона виняткова, абсолютно несподівана, і ніщо в минулому її не обіцяло; вона справляє колосальний вплив; людська природа змушує вигадувати їй пояснення «заднім числом». До того ж ненастання дуже очікуваного – теж «чорний лебідь»: «За логікою “чорного лебедя”, *те, чого ви не знаєте*, набагато важливіше за те, що ви вже знаєте. [...] багато “чорних лебедів” сталися й набули такого значення саме тому, що їх ніхто не чекав»¹.

Переконаний, не слід себе обманювати поясненнями, що їх поспішить надати історіографія історії Української революції, її поясненнями про «визначальну для українського революційного руху у Східній Галичині у 1918 р. перемогу революції 1917 р. й утворення УНР», «зрозуміле бажання» «одного народу» до безумовного возз'єднання². Ба більше: повстання в ніч із 31 жовтня на 1 листопада 1918 р. народило історіографічну й політичну легенду творення держави західних українців у ХХ ст., яке можна вважати прецедентом в Українській революції 1914–1923 рр. Адже тут українці легальним чином проголосили Українську державу в межах Австро-Угорщини, очікували мирної передачі влади на Східній Галичині, а збройне повстання 31 жовтня – 1 листопада 1918 р. в геополітичних реаліях загострення польсько-українських взаємин стало доконаним фактом як військовий переворот.

Листопадовий зрив: «екстремальна подія, виняткова, абсолютно несподівана»

Перші враження очевидців подій осені 1918 р. на Галичині – прикра несподіванка для них самих, такий собі «кінець світу»³. Так, принаймні, говорять спогади про «ще не-минуле» (вислів Н.Н.Талеба) тих, котрі зважилися засвідчити на папері

¹ Талеб Н.Н. Чорний лебідь: Про (не)ймовірне у реальному житті / Пер. з англ. М.Климчук. 2-ге вид. – К., 2017. – С.9–10, 10 (прим.*), 11.

² Карпенко О. З історії Західно-Української Народної Республіки. – Івано-Франківськ, 2006. – С.44.

³ Kotyńska K. Lwów: W odczuciu miasta na nowo. – Kraków, 2015. – S.49–59.

свій пам'яттєвий суб'єктивізм. Утім, застерігає автор «Чорного лебедя», говорячи про оманливість нарративу, «ви пам'ятаєте не подію, а останній спогад про подію і, навіть не усвідомлюючи, змінюєте історію з кожним новим спогадом (курсив Н.Н.Талеба – І.М.)»⁴.

«Хрестоматійними» вже стали спогади творців Листопадового зриву щодо реакції місцевого населення. Наприклад, у Коломиї враження були такі: «Ніч з 31 жовтня на 1 листопада пройшла щасливо і спокійно. Мешканці міста *здивовано стрічали ранок 1 листопада* (тут і далі, якщо не зазначено іншого, курсив мій – І.М.). Читали відозву. Серед українців – безгранична радість, серед жидів – вицікування [...] Місцевості, де влада вже була в українських руках, відзивалися в українській мові, інші запитували: “що се у вас дзее?” (“Що у вас діється?” – І.М.)»⁵. А от про Львів маємо такий спогад: «Була це п'ятниця, до того свято по латинському обряду, день Всіх Святих, і населення міста тим численніше висипалось на вулиці, *гляділо здивовано на цей несподіваний переворот і власним очам не вірило*. Навіть загал українців був заскочений цією величезною зміною, що викликувала переворот в їхніх думках і заповідала нові, далекосяглі в наслідках події»⁶.

Поза сумнівом, Листопадовий зрив став тим історичним переломом, на який його очевидці очікували десятиліттями. А тому, керуючись логікою Н.Н.Талеба, слід визнати його прикладом позитивного «чорного лебедя»: по-перше, повільних дрібних кроків у певному напрямі й, по-друге, він є таким «чорним лебедем», що визрівав десятиліттями⁷. Думаю, що «доказову базу» цього «визрівання» професійні історики добре знають. Але це ще не все: пояснення, звідки «вилітає» «чорний лебідь», криється в «масштабовності»⁸. У випадку Листопадового зриву її озвучив 1948 р. В.Дорошенко:

«Дата 1-го листопада 1918 р. зостанеться навіки достопам'ятною датою в українській історії, в історії державно-політичного розвитку цілого українського народу. Хоч це була подія регіональна, суто галицька, проте сталася вона чином великого всеукраїнського значіння. Оце всенациональне, а не вузько місцеве, провінційнальне значіння має 1-й листопад [...] можна сміло сказати, що без 1-го листопаду 1918 р. не було б і 22 січня 1919 р. У цьому й лежить невмируще всеукраїнське значіння 1-го листопада»⁹.

Цікавим є Талебове розмежування між масштабним і немасштабним – на прикладі двох різновидів випадковості: середньостану та крайньостану. Їх невизначеність є функціонуванням двох головних законів (середньостан: «одинокі відхилення будь-якого масштабу не впливає на середнє значення чи суму великої вибірки»; крайньостан: «будь-який випадок може непропорційним чином вплинути на загальну картину чи сукупний результат»). Висновуючи про ці дві «випадковості», учений зауважує, що у середньостані панує тиранія колективного, а у крайньостані владу має виняткове/випадкове й непередбачуване¹⁰.

Згідно з цією Талебовою типологією, неординарні події сучасної історії цілком «вписуються» у крайньостан. Зокрема, це можна сказати і про Листопадовий зрив на

⁴ Талеб Н.Н. Чорний лебідь... – С.83.

⁵ Бемко В. Листопадові події в Коломиї // «Над Прутом у лузі...»: Коломия в спогадах / За ред. З.Книша. – Торонто, 1962. – С.121–122.

⁶ Кузьма О. Листопадові дні 1918 р. Зі шкiцями. – Л., 1931; Нью-Йорк, 1960. – С.69.

⁷ Талеб Н.Н. Чорний лебідь... – С.60–61.

⁸ Там само. – С.46–48.

¹⁰ Талеб Н.Н. Чорний лебідь... – С.49–50, 51–52.

Галичині в 1918 р., розуміння причин та наслідків якого надалі потребує уважного вивчення. Адже, як показують мої висновки, трактування подій 31 жовтня – 1 листопада 1918 р. не стало для їх безпосередніх учасників та спостерігачів чимось на зразок термінологічної дискусії, радше само собою зрозумілим, доконаним фактом. Для військовиків і цивільних головними поняттями тут залишалися «переворот», «роззброєння», «перебрання влади», котрі, по суті, стали базовими маркерами якісної зміни політичної ситуації, котра переінакшила долю галицьких українців наприкінці Великої війни, створивши передумови утворення суверенної держави. Якщо у випадку Львова йшлося найперше про «роззброєння», то для міст і містечок поза ним – про «перебрання» влади насамперед військовими. Тож сутність подій пізньої осені 1918 р. найадекватніше передає поняття «переворот», що лише в поодиноких випадках для його сучасників уже за якийсь час означав революційні перетворення¹¹.

Однак, як зауважує Н.Н.Талеб, «у крайньостані не всі лебеді чорні. Деякі рідкісні й важливі явища таки можна передбачити, особливо, якщо до них готовий і маєш відповідний інструментарій [...] Це – недо-чорні лебеді. [...] Такі явища рідкісні, але цілком очікувані, це сірі лебеді. Я називаю їх *мандельбротівською випадковістю* (курсив Н.Н.Талеба – *І.М.*)»¹². І тут у напрямі Листопадового зриву насувається інше питання – чи не є він прикладом «сірого лебедя»?

На перший погляд, так. Однак, зваживши на фактологічну основу цих подій, мусимо визнати, що це не були повною мірою явища, що їх можна було б описати законами (механізмами) масштабування майбутньої події. Дилемою тут залишатиметься розміщення галичан напередодні Листопадового зриву (читай: майбутніх громадян ЗУНР) у системі координат габсбурзького світу – між лоялізмом та іредентизмом. Та й загалом політичний провід не був переконливим – улітку 1918 р. з парламентської трибуни у Відні Є.Петрушевич заявляв: «Ми ніколи не прагнули викликати серед народу революцію, навпаки, наш народ вірно стоїть на охороні інтересів держави... Зірка габсбурзької династії все ще світить ясно і яскраво на нашому небосхилі»¹³.

У світлі Талебових міркувань про «сірого лебедя» у відношенні Листопадового зриву не переконує й функціонування 1918 р. Конституанти: галицькі українці в досліджуваній період легальним чином (18–19 жовтня 1918 р.) проголосили Українську державу в межах Австро-Угорщини, а тому очікували мирної передачі влади на Східній Галичині. Ба більше: після постанови Конституанти стало зрозуміло, що «більшість [її] представників, людей австрійської орієнтації, заявили за співпрацю з віденським урядом та за творенням української держави в рамках австрійської федерації»¹⁴. Про це закликав українців й ерцгерцог Вільгельм Габсбург (Василь Вишиваний), відмовляючи Конституанту від відокремлення від Відня, запропонувавши 18 жовтня, щоб «будь-яке нове українське державне утворення просило про входження коронною землею до складу монархії»¹⁵.

Щоправда, слід пам'ятати, що галичани-радикали й соціал-демократи вже тоді вимагали від Конституанти проголошення злуки з Наддніпрянщиною¹⁶,

¹¹ Див.: *Монолатій І.С.* До питання про характер (не)революційного руху на Східній Галичині в 1918 р. // Український історичний журнал. – 2019. – №3. – С.133–154.

¹² *Талеб Н.Н.* Чорний лебідь... – С.53.

¹³ *Карпенко О.* З історії Західно-Української Народної Республіки. – С.46.

¹⁴ *Мельник М.* Перший листопад // *Визвольний шлях.* – 1986. – Кн.11(464). – С.1287.

¹⁵ *Снайдер Т.* Червоний князь: Таємниці життя габсбурзького ерцгерцога / Пер. з англ. П.Грицака. – К., 2011. – С.109.

¹⁶ *Левицький К.* Великий зрив (До історії української державності від березня до листопада 1918 р. на підставі споминів та документів). – Л., 1931; Нью-Йорк, 1968. – С.116–117.

зауважуючи, що, попри вимоги «з'єдинення всіх українських земель, між іншими українських земель Австро-Угорщини в одну державу», їхньою метою є «з'єдинена, вільна самостійна Українська Республіка»¹⁷. Чи ж саме про це згадував В. Андрієвський: «Мені розказували, що галицькі парламентаристи навіть по розпаді Австрії, коли інші народи обявили свою незалежність, все ще не хотіли відділятися від Австрії і тільки ніби студентська молодь, що явилася на засідання Національної Ради, своїм рішучим поведінням спонукала старих до такого кроку і з їх сторони»¹⁸?

Відтак стан неповності та очікування в лавах українського політикуму на Галичині брав гору. Тож лише завдяки Талебовій «крайній нерівності» й «тиранії випадкового» українські військові здійснили Листопадовий зрив. Як згадував М. Дольницький,

«лише завдяки йому (Українському генеральному військовому комісаріату – І.М.) можна було зреалізувати рішення Української Конституанти від 19 жовтня 1918 р. і перебрати владу в українські руки [...] Тільки цей рішучий революційний крок військового комісаріату, а не “політична гра” нашого тодішнього політичного проводу, дав реальну основу під цю незабутню подію у визвольних змаганнях українського народу»¹⁹.

Саме тому про «науково контрольовану» подію («сірого лебедя») у випадку Листопадового зриву можна забути. Адже це не був той «чорний лебідь», появу якого можна було в той чи той спосіб урахувати, визначити його властивості й дати точний розрахунок неможливо²⁰.

На сцену (послугуючись Талебовою мовою) «стрибаючої історії» мав вийти «типовий представник» (гігант/карлик), саме той, кого вчений називає «переможець отримує все»²¹. Ним став сотник Легіону УСС Д. Вітовський, про якість якого маємо таку амбівалентну оцінку:

«Серед української суспільності Дмитро Вітовський був незвичайно популярний. Всі його любили і поважали, тому не диво, що особу Вітовського вязали з визвольним самостійницьким рухом. Тільки він одинокий мав стати керманічем революції. Популярний, глибокий, прегарний бесідник, чистий характер, добрий вояк. Але Вітовський був крім цього ще й поет-мрійник і в нього як революціонера – це була велика хиба. Бо поет-мрійник і керманіч революції – це два протилежні поняття. Йому як революціонеру не доставало одної прикмети, але найважнішої, а саме: рішучості»²².

Щоправда, знову таки, в інших споминах маємо й таку характеристику: «Рішучість Вітовського рішила справу», адже легендарними стали приписувані

¹⁷ Мельник М. Перший листопад. – С.1287.

¹⁸ Андрієвський В. З минулого. – Т.ІІ: Від гетьмана до Директорії. – Ч.2: Директорія. – Берлін, 1923. – С.189.

¹⁹ Дольницький М. Військова підготовка Листопадового зриву та її здійснення // Українська галицька армія у 40-річчя її участі у Визвольних змаганнях (Матеріяли до історії) / Видав хорунжий УСС Д.Микитюк. – Вінніпег, 1958. – С.49.

²⁰ Талеб Н.Н. Чорний лебідь... – С.287.

²¹ Там само. – С.52, табл.1.

²² Палів Д. Листопадова революція (З моїх споминів) // Українська галицька армія у 40-річчя її участі у Визвольних змаганнях в 1918–1919 рр. (Матеріяли до історії). – Т.ІІІ / Видав хорунжий УСС Д.Микитюк. – Вінніпег, 1966. – С.32.

йому слова: «Мусимо зайняти Львів цієї ночі, щоб завтра не зайняли його поляки»²³. Слід тут додати й короткий висновок О.Семмо про те, що «Листопадовий зрив зроблений не з наказу Національної Ради, ні д-ра Петрушевича. Він стався з ініціативи купки “патріотів” що були коло сотника Вітовського»²⁴.

Несподіванки Листопадовому зриву додав і рапорт Д.Вітовського голові УНРади К.Левицькому близько 7-ї год. 1 листопада 1918 р., що «українське військо заняло в порядку місто, обсадивши всі важні точки без проливу крові і взагалі без жертв»²⁵. Однак зауважмо, що дуже скоро «гігант» перетворився на «карлика», адже вже 2 листопада «Вітовський рішився поступити як людина чесна зі собою. Він зголосився до голови української влади у Львові д-ра Костя Левицького і попросив звільнити його з команди, яка йому не під силу»²⁶. Відбулося це в неділю, 3 листопада, коли Д.Вітовський заявив К.Левицькому, що «уступає зі становища військового команданта, бо не почуваеться на силах (розбивка К.Левицького – *І.М.*)»²⁷.

На мою думку, навіть ці короткі характеристики Д.Вітовського як промотора несподіванки (Листопадовий зрив) можна розглядати і як Талєбовий приклад «ареал-специфічності людських реакцій». Адже реакції, спосіб мислення й інтуїція залежать, як зауважує вчений, по-перше, від контексту, в якому постає проблема, та, по-друге, від взаємодії з соціально-емоційною системою, реальним життям²⁸. Тож переворот 1 листопада 1918 р., керівництво яким забезпечив Д.Вітовський – це один ареал, а реальне життя/діяльність поза переворотом – інший. Можливо, що причиною перетворення з такого собі «регіонального» «гіганта» Української революції на її «карлика» стало й те, що згодом описували біографи цього діяча: «Шляхетність і простолінійність вдачі зробила його ворогом інтриг і нещирости. [...] Відчуття чести й особистої гідности було в нього лицарське. Він був джентльменом у найкращому розумінні того слова»²⁹.

Як бачимо, Листопадовий зрив засвідчив не лише Талєбовий перехід від середньостану (Габсбурзької монархії – тиранії колективного) до крайньостану (ЗУНР – тиранії випадкового), а його «чорного лебедя» – події екстремального характеру, яка мала епохальні наслідки для досліджуваного мною хронотопу. Нагадаю: для зовнішнього світу події 31 жовтня – 1 листопада 1918 р. були абсолютною несподіванкою, адже про Листопадовий зрив як військовий переворот стало відомо у Відні 2 листопада, а в Берліні – 5 листопада 1918 р.³⁰ Але зауважмо: Листопадовий зрив став «чорним лебедем» не для тогочасних галицьких українців (хоча й почасти), а для «чужих» – насамперед поляків та євреїв на Галичині. Інша справа, що Листопадовий зрив – «чорний лебідь» – спровокував польсько-українську війну.

²³ Дольницький М. Дмитро Вітовський: Громадський діяч, стрілецький ідеолог, вождь Листопадового зриву, секретар військових справ ЗОУНР. – Нью-Йорк, 1967. – С.66–67.

²⁴ Семмо О. Соборність (22.I – 31.VIII.1919 р.). – Філадельфія, 1989. – С.25.

²⁵ Кузьма О. Листопадові дні 1918 р. Зі шкiцями. – С.68.

²⁶ Там само. – С.104.

²⁷ Левицький К. Великий зрив... – С.145.

²⁸ Талєб Н.Н. Чорний лебідь... – С.67–68.

²⁹ Дольницький М. Дмитро Вітовський... – С.121.

³⁰ Монолатій І.С. До питання про характер (не)революційного руху на Східній Галичині в 1918 р. – С.160–161.

Злука ЗУНР та УНР: «ненастання дуже очікуваного»

Якщо беззастережно довірятимемо спогадам одних сучасників досліджуваних подій і візьмемо до уваги спомини інших, складатиметься враження амбівалентності «вікопомного» бажання галичан до єднання з омріяною сторіччями бездержавності «великою Україною». Візьмімо, наприклад, розмисли членів Національної Ради ЗУНР після поразки національно-визвольної боротьби й падіння західно-української держави, в еміграційних умовах у Відні. Так, 16 червня 1922 р. С.Вітик зауважував: «Наша політика йшла злого дорогою, бо ми, зламавши лінію соборності, поборюємо одні других. Виступає всюди дві України. [...] Уряд був все проти злуки з Великою Україною, бо цього цісар Карло не хотів, і злучився тільки під напором волі народу»³¹.

Цей, на перший погляд незначний, сюжет озвучує дилеми УНРади напередодні Листопадового зриву – пошук союзника у Відні. Але, як показала історія, «озброєність» українців лише цісарським маніфестом від 16 жовтня 1918 р. про майбутню федералізацію Габсбурзької монархії нічого не дала³². Як зауважував О.Семмо у своїй полеміці з М.Мельником 1989 р., «переговори з цісарем Карлом, до якого поїхала делегація Української Національної Ради на чолі з “Президентом” Петрушевичем – не привели до бажаного результату і вона повернула назад до Львова»³³. Зауважмо: ще 28 вересня 1917 р. стало відомо, що імператор Карл I висловився про політичний статус-кво перед війною на Галичині (якщо така розпочнеться внаслідок невирішення «австро-польської» проблеми)³⁴, а вже наступного року ходили поголоски про «антипольський план» Відня щодо створення «австрійсько-української провінції»³⁵.

А що суперечка про те, іти до Відня чи Києва, на той час остаточно не вирішилася³⁶, Листопадовий зрив як позитивний «чорний лебідь» певною мірою несподівано припинив наявні впродовж жовтня 1918 р. коливання українського політикуму між двома геополітичними проектами – федералізацією й самостійністю. Однак у перші дні фактичного (1 листопада) та юридичного (13 листопада) існування «Західно-Української Держави» (назва, якою послуговувалися 9–13 листопада 1918 р.), не йшлося про об'єднання з Наддніпрянщиною. Це важливо, позаяк цю тезу, зазвичай додавши до неї факт, що на засіданні УНРади 9 листопада, коли створили Тимчасовий Секретаріат, було озвучено бажання в майбутньому об'єднатися в єдиній українській державі, використовують для підтвердження соборницьких прагнень галичан осені 1918 р.

Розгляньмо суттєві моменти цього сюжету. 9 листопада ідею озвучили представники київської делегації Міністерства шляхів («Один з її членів сердечно вітає нашу країну з відродженням і визволенням та говорить навязання тісних зносин

³¹ Діяльність УНР 1920–1930 років минулого сторіччя в архівних документах розвідки. – (Ч.І). – К., 2019. – С.198–199, №54 (Галузевий державний архів Служби зовнішньої розвідки України. – Ф.1. – Спр.11012. – Т.12. – Арк.114–115).

³² Левцицький К. Великий зрив... – С.108–110.

³³ Семмо О. Соборність (22.I – 31.VIII.1919 р.). – С.25.

³⁴ Ereignisse in der Ukraine 1914–1922 deren Bedeutung unter historische Hintergründe von Th.Hornykiewicz. – Bd IV. – Philadelphia, Pa., 1969. – S.40, №1000.

³⁵ Україна і Польща в документах: 1918–1922. – Ч.1 / Зібрав й зредагував Т.Гунчак. – Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1983. – С.62, №8.

³⁶ Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923: Документи і матеріали у 5 т. – Т.1: Листопадова 1918 р. національно-демократична революція. Проголошення ЗУНР / Уклад.: О.Карпенко, К.Мицан. – Івано-Франківськ, 2001. – С.223, №100.

Української Держави з Західною Україною»³⁷). Ішлося про посланців Києва, які репрезентували на згаданому засіданні один із підрозділів виконавчої влади гетьмана П.Скоропадського, адже Українська Держава проіснувала до 14 грудня 1918 р. На таке побажання голова УНРади К.Левицький відповів: «Встала Україна по обох боках бувшого кордону, йдемо до ясної мети будування своєї хати, одначе щастя буде аж тоді, коли з'єдинимося всі в одній великій Україні»³⁸.

Першими, хто озвучив ідею об'єднання західноукраїнської держави з Наддніпряниною, стали урядовці П.Скоропадського. Однак, найімовірніше, це було наслідком спроби налагодження зв'язків по обидва боки Збруча (як згадував Є.Коновалець, у Києві «погодилися [...] негайно видати розпорядження Міністерству шляхів у справі потрібних січовим стрільцям вагонів»³⁹), адже 5 листопада за дорученням Команди українських військ зі Львова до Києва виїхав О.Назарук (і того ж самого дня уряд Української Держави постановив відправити на Галичині свою надзвичайну дипломатичну місію, призначивши їй фінансування до кінця 1918 р.)⁴⁰. Саме він мав просити гетьмана П.Скоропадського про військову допомогу новоствореній державі.

Натомість на засіданні УНРади 10 листопада 1918 р. її член М.Новаковський виступив із пропозицією негайно проголосити злуку «Західно-Української Держави» зі «всією Україною». Цю пропозицію підтримав Р.Перфецький, запропонувавши доручити Державному Секретаріату «поробити потрібні заходи для з'єдинення українських земель в одну державу»⁴¹, що схвалила своїм голосуванням УНРада. 12 листопада, перед складанням присяги членами Державного Секретаріату, його голова К.Левицький заявив: «В своїй праці все матимемо на увазі той великий ідеал нашої нації: з'єдинення всіх українських земель в одну велику, незалежну, суверенну і демократичну Українську Державу»⁴².

І все було б добре, якби не Талебова «оманливість наративу», пов'язана з тим, що «людям дуже важко розглядати ланцюжок фактів, не шукаючи йому пояснення, не встановлюючи між ними логічних взаємозв'язків, не насаджуючи їх на шампур спорідненості. Пояснення об'єднують факти один з одним, допомагають їх запам'ятати, надають їм *більше смислу*. Небезпека полягає в тому, що це вселяє в людей *ілюзію* розуміння (курсив Н.Н.Талеба – *І.М.*)»⁴³. Тож спробуймо побачити і проблему інформації, що супроводжувала ідею злуки Галичини й Наддніпрянини. Здавалося б, найбільше таких повідомлень мали б містити дописи про відзначення 3 березня 1918 р. на Галичині так званого Свята миру та державності – маніфестацій у честь проголошення самостійності УНР і підписання Берестейського миру⁴⁴. Але ж ні! Текстуальний аналіз показує, що під час багатолюдних зібрань у різних місцевостях тогочасної східної частини Галичини найперше учасникам ішлося про поділ краю на українську й польську частини, а також звучали заклики «Нехай живе українська держава під Габсбургами!», «Нехай живе українське королівство Галичини!»⁴⁵.

³⁷ Там само. – С.408, док. №214.

³⁸ Там само.

³⁹ Коновалець Е. Причинки до історії Української революції. – Прага, 1928. – С.11–12.

⁴⁰ Українська Держава (квітень – грудень 1918 р.): Документи і матеріали: У 2 т. / Упор. Р.Пиріг (кер.) та ін. – Т.2. – К., 2015. – С.344, №218.

⁴¹ Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. – Т.1. – С.414, №218.

⁴² Там само. – С.418, №219.

⁴³ Талеб Н.Н. Чорний лебідь... – С.77.

⁴⁴ Див., напр.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. – Т.1. – С.85–101, №13–25.

⁴⁵ Там само. – С.95, №21; С.98, №24.

Проблему «шахрайства» соборницького нарративу увиразнює й той факт, що, за підрахунками за корпусом опублікованих джерел з історії ЗУНР, у жовтні 1918 р. про «злуку» (об'єднання) з Наддніпряниною в тогочасній українській пресі писалося всього 4 рази (в тому числі 3 випадки пов'язані з поточною діяльністю політичних інститутів, організацій і партій у Львові, і лише 1 – інформація про події на периферії саме в той час)⁴⁶, а в листопаді – лише 2 рази (стосувалося це органів державної влади)⁴⁷!

Зауважмо ще одну суттєву ваду: дотеперішній збірник документів з історії ЗУНР рясніє чималими лакунами. Якщо взяти «на віру» корпус тогочасних джерел, опублікований у 2000-х рр., побачимо, що, фактично, проблема об'єднання українських земель в єдиній самостійній державі цікавила хіба що політичні сили, репрезентовані в УНРаді, а вже потім у Державному Секретаріаті. А що ж відбувалося поза офіційними структурами влади? Скажімо, яким був «голос народу», чи то «голос вулиці»? Адже саме у цьому криється Талебова дилема «ареал-специфічності людських реакцій»: зали засідань державних чиновників – це один ареал; реальне життя в умовах проголошеної держави – інший. Скажімо, у Коломиї в першому ж числі місцевої газети «Покутський вістник» 10 листопада 1918 р. стверджувалося: «Маємо свою самостійну державу з областей колишньої Австро-Угорщини, а *дорога до злуки з соборною Україною стоїть отворена і та злука безумовно наступить* (курсив мій – І.М.)»⁴⁸.

Оманливість нарративу про соборницькі прагнення тогочасних галичан засвідчує й те, що соборність, скоріш за все, лежала поза межами інформаційного поля. Ба більше: у грудні 1918 р. про ймовірне об'єднання в нині опублікованих документах ЗУНР знайдемо тільки один: 17 грудня 1918 р. на засіданні Ради Державних Секретарів (яка тоді вже перебувала в Тернополі) лише планувалося створити офіційний комунікат, в якому, зокрема, ішлося б також, що «прихідний час на проголошення злуки із Україною буде аж тоді, *коли ми осядемо у Львові*, бо тоді зможуть взяти участь в нарадах всі члени Ради і тим самим виявлять волю загалу [...] (курсив і транслітерація з латинки мої – І.М.)»⁴⁹.

Виходить, що розмови про вже підписаний «передвступний» договір у Фастові 1 грудня 1918 р. не велися? Вочевидь цей факт залишався невідомим для західноукраїнського суспільства, адже його у пресі ЗУНР оприлюднили у січні 1919 р.⁵⁰ (цікаво, що першоджерело, указане у збірнику документів 2009 р. – видання 1992 р., а не преса 1919 р.)⁵¹. Хоча відомо, що 23 грудня 1918 р. повірений у справах Австро-Угорщини в Українській Державі барон Е.Е.Фюрстенберг повідомляв про це офіційні Відень і Берлін: «Зростають ознаки того, що між Україною та Східною Галичиною тривають дії щодо об'єднання. Угода між Директорією та західноукраїнським урядом на підставі союзу обох країн із гарантією автономії Східної Галичини, за умови ратифікації східногалицькою Радою та українською Конституантою, вважається в принципі досягнутою»⁵².

⁴⁶ Там само. – С.162, №67; С.170–171, №69; С.190–191, №82; С.225, №100.

⁴⁷ Там само. – С.252–253, №110; С.413–414, №218.

⁴⁸ Монолатій І. Місто двох республік і диктатури: Коломийські сцени Української революції. – Івано-Франківськ, 2018. – С.185.

⁴⁹ Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. – Т.2: Державотворчі й адміністративно-організаційні процеси / Уклад.: О.Карпенко, К.Мицан. – Івано-Франківськ, 2001. – С.52, №28.

⁵⁰ Монолатій І. Місто двох республік і диктатури... – С.299.

⁵¹ Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. – Т.5, кн.1: Зовнішня політика і міжнародне становище: 1918–1919 рр. / Уклад.: О.Карпенко, К.Мицан. – Івано-Франківськ, 2009. – С.27, №2.

⁵² Ereignisse in der Ukraine 1914–1922 deren Bedeutung unter historische Hintergründe von Th.Hornykiewicz. – Bd IV. – S.65, №1012.

Нез'ясованою залишається роль у передфастівських подіях і самого Є.Петрушевича, який на той час перебував у Відні, звідки повернувся на Галичину лише наприкінці грудня 1918 р. після наполягань уряду⁵³. Натомість «передвступний» договір підписали вповноважені урядом ЗУНР Л.Цегельський і Д.Левицький, і лише тому, що вони не змогли доїхати до Києва, де планували просити військової допомоги для ЗУНР («головно штабовиків, фонди на ведення війни, тяжку артилерію, амуніцію і одяг для війська»⁵⁴). Про обставини того часу Л.Цегельський згадував:

«Ми не знали, з ким нам – з гетьманом, чи з Директорією – доведеться говорити. [...] Нам виставили повновласть, звернену загально до “Української Держави”, бо – як сказано – ми не знали, що це буде за влада, що її ми застанемо над Дніпром: гетьман чи Директорія. Уповноважено нас взагалі заключати всякі умови між “Українською Державою” і “Західньо-Українською Державою»⁵⁵.

Тож угоду, складену й парафовану 1 грудня 1918 р. репрезентанти уряду ЗУНР підписали, фактично, із заколотниками проти гетьмана П.Скоропадського, адже на той момент він був легітимним головою держави (зокрема того дня затвердив постанову уряду про асигнування коштів на виготовлення повірочних і пробірних клейм та придбання необхідного обладнання Київській повірочній палатці мір і ваги⁵⁶).

Про нелегітимність підписантів (щонайменше з одного боку) зауважував О.Семмо: «Чи ота “передвступна” (тут і далі підкреслення автора – *І.М.*) умова була підписана двома урядами? Бо в той час легально існував лише уряд ЗУНР, а уряд УНР був ще лише в проєкції, бо в Києві ще сидів гетьман і одбивався од повставшого проти нього українського народу, а повстанцями верховодив Український Національний Союз»⁵⁷.

Власне, повстанцями! І позаяк це була чистої води політична гра В.Винниченка, гра, сказати б, на випередження, місія галицьких політиків у Фастові – просячи одне, а отримати інше – стала їхньою «Піровою перемогою». Зауважмо: у Винниченкових записках немає жодних згадок про ці події (між 28 листопада та 29 грудня 1918 р.)⁵⁸, а от у його «Відродженні нації» знайдемо твердження, мовляв, Фастівську угоду підписали, адже «Директорія охоче прийняла цю пропозицію (злуки – *І.М.*), цілком згодившись з думкою провідників трудових галицьких мас [...], що український народ по обидва боки Збруча має бути на віки однині злитий в одне ціле й разом боротись за свою долю, яка б вона далі не була»⁵⁹.

І знову-таки бачимо «оманливість наративу», яку витворив сам В.Винниченко, адже в контактах з іноземцями він був набагато відвертішим. Е.Е.Фюрстенберг повідомляв, що на його телеграму від 23 грудня 1918 р. В.Винниченко підтвердив: питання приєднання Східної Галичини до України, у принципі, вирішене.

⁵³ Павлишин О. Євген Петрушевич (1863–1940): Ілюстрований біографічний нарис. – Л., 2013. – С.157.

⁵⁴ Цегельський Л. Від легенд до правди: Спомини про події в Україні зв'язані з Першим Листопадом 1918 р. – Нью-Йорк; Філадельфія, 1960. – С.118.

⁵⁶ Див.: Уряди Української Держави – документи [Електронний ресурс]: http://old.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art_id=1219503&cat_id=661211

⁵⁷ Семмо О. Соборність (22.I – 31.VIII.1919 р.). – С.25.

⁵⁸ Винниченко В. Щоденник. – Т.1: 1911–1920 / Ред., вступ. ст. і прим. Г.Костюка. – Едмонтон; Нью-Йорк, 1980. – С.308–309.

⁵⁹ Винниченко В. Відродження нації (Історія української революції [марець 1917 р. – грудень 1919 р.]). – Ч.ІІІ. – К.; Відень, 1920. – С.154.

Вона отримає обмежену автономію, а остаточне рішення щодо злуки належатиме УНРаді, яка, вочевидь, висловиться за приєднання до України. Дипломат повідомляв, що передбачається участь делегатів від Східної Галичини в роботі «української Конституанти в Києві». Ба більше: стверджувалося, що Директорія повідомила Польщу про майбутню злуку, а тому готова до збройного конфлікту у випадку протидії Варшави цьому об'єднанню⁶⁰.

Тож «соборницький» механізм було запущено, адже, як проголошувалося в «передвступному» договорі: «1. Західно-Українська Народня Республіка заявляє цим непохитний намір злитись з Українською Народньою Республікою – значить *заявляє свій намір перестати існувати як окрема держава* (курсив мій – І.М.), а натомісць увійти з усією територією й населенням, як складова частина державної цілості, в Українську Народню Республіку»⁶¹.

Уже за кілька днів Талєбовий «закон крайньостану» («*будь-який випадок може непропорційним чином вплинути на загальну картину чи сукупний результат*») (курсив Н.Н.Талєба – І.М.)⁶² спрацював на повну, і сталося це 3 січня 1919 р., коли УНРада у Станіславові (нині Івано-Франківськ) ухвалила, що «виконуючи право самоозначення українського народу, проголошує торжественно з'єдинене з нинішнім днем Західно-Української Народної Республіки з Українською Народною Республікою в одну, одноцілну, суверенну Народну Республіку»⁶³.

Відсутність у збірнику документів О.Карпенка й К.Мицан протоколів засідань Ради Державних Секретарів у період після 20 грудня 1918 – напередодні 10 січня 1919 рр.⁶⁴ надзвичайно утруднює розуміння того, що насправді відбувалося на засіданнях уряду ЗУНР. Адже можна легко зійти на манівці, узявши «на віру» твердження, що, мовляв, «постанова про злуку була жаданням загалу та війська та перейшла на Національній Раді лиш під пресією публичної опії, на чім соціалістична партія, яка найбільше побивалася за злукою, робила для себе капітал»⁶⁵. Непереконливим є й, наприклад, один із тогочасних «гітмейкерів» соборності Л.Цегельський: він «говорив, що [...] підписуючи у Хвастові [...] мав вражіння, що він скаче в темряву. У стабільність влади Директорії делегати Української Національної Ради (тобто Л.Цегельський і Д.Левицький – І.М.) не вірили, ані не мали довір'я до політичного розуму соціалістичних провідників. Вони передбачали лише хаос і анархію»⁶⁶.

Як видно, однастайності в тому, аби приєднуватися до Наддніпрянщини, не було. Та й думка одного з підписантів «передвступного» договору – Л.Цегельського – «не була захожувальною за злукою». Проти об'єднання виступав і В.Липинський (який тоді був Станіславові), радячи Є.Петрушевичу «не проголошувати негайної і беззастережної злуки Галичини зі Східною Україною, бо будучність Східної України непевна»⁶⁷. Ще у жовтні 1918 р. він не бачив можливості реального вирішення проблеми соборності у ближчій історичній перспективі та не поділяв

⁶⁰ Ereignisse in der Ukraine 1914–1922 deren Bedeutung unter historische Hintergründe von Th.Hornykiewicz. – Bd IV. – S.65, №1013.

⁶¹ Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. – Т.5, кн.1. – С.25, №2.

⁶² Талєб Н.Н. Чорний лебідь... – С.77.

⁶³ Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. – Т.2. – С.142, №93.

⁶⁴ Див.: Там само. – С.53–55.

⁶⁵ М.Ч. Десять днів у Києві в січні 1919 р.: Спомини з Трудового конгресу // Літопис Червоної Калини. – 1931. – Ч.5. – С.5.

⁶⁶ Шевчук С. Пора сказати правду про наші Визвольні змагання: Добитися волі для Галицької землі: 1918–1939. – Торонто, 1965. – С.44.

⁶⁷ Там само.

панівної в тогочасному суспільстві ейфорії щодо негайного об'єднання українських земель⁶⁸. І це при тому, що в листопаді того ж року він особисто (поза дипломатичною поштою та МЗС), звертаючись до гетьмана П.Скоропадського, наголошував, що Україна має шанс прилучити Галичину, «використавши старі обіцянки, зроблені Антантою в цьому напрямі Росії, і використавши поміч чехів, які сильно економічно зацікавлені в тому, щоб мати спільну границю з Україною»⁶⁹. Відтак В.Липинський і далі був переконаним у тому, про що, зокрема, писав Вільгельмові Габсбургу (Василеві Вишиваному) восени 1918 р.: «Справді бо тяжке наше історичне наслідство, котре не дозволяє всім вірним і щирим синам України зеднатися і вмісті працювати для спільного великого діла. Але я вірю, що се наслідство поволі ліквідується і що се історичне лихо минеться. [...] може, тут на заході родиться така Україна, котра своїм прикладом навчить свою рідну сестру по той бік Збруча»⁷⁰.

Та й ухвалювалося рішення УНРади, як відомо, поспіхом, адже вона перешла до Станіслава 2 січня 1919 р. Саме у цей день, промовляючи на її засіданні, Є.Петрушевич заявив: «Нас ждуть важні завдання, найперше – злука з Наддніпрянською Україною»⁷¹. Зацитую трьох тодішніх промовців: С.Вітик – «Злука конечна й з економічного боку. [...] Душа народна рветься до Києва»; Д.Вітовський – «Злуки обох українських земель вимагає міжнародне становище»; Т.Старух – «Справу злуки повинні ми рішити в святочний спосіб *без дебати* (курсив мій – І.М.)»⁷². Зі спогадів очевидців також знаємо, що Л.Бачинський «висказувався досить скептично про потребу негайної злуки обох частин України»⁷³.

А що, згідно з Талебовою теорією, «нас займає те, що вже сталося, а не те, що могло статися» (у нашому випадку події 1 грудня 1918 р. більше цікавили членів УНРади, аніж її наслідки)⁷⁴, *другий* «чорний лебідь» прилетів на Галичину 3 січня 1919 р. (між іншим, 1 січня більшовицькі війська захопили Харків і встановили владу Тимчасового уряду України), засвідчиши оману тогочасних українських політиків. Як згадував Л.Цегельський, «дебати над цією історичною ваги резолюцією не було», а тому її прийняли «однодушно, через аклямацію»⁷⁵. Це означало, що своє рішення про злуку ЗУНР та УНР УНРада ухвалила без підрахунку голосів – лише за реакцією учасників зборів, вираженою вигуками, оплесками, різними репліками або вставанням. Зауважмо: у такий самий спосіб (вставанням)⁷⁶ акт злуки затвердив Трудовий конгрес у Києві 23 січня 1919 р.⁷⁷

Що відбулося 22 січня 1919 р. – відомо. Злука двох українських держав поклала кінець міжнародно-правовій суб'єктності ЗУНР, по суті лише підтвердивши фактичне подальше розрізнене існування УНР та ЗУНР. Із цього приводу І.Мазепа

⁶⁸ Терещенко Ю., Осташко Т. Український патріот із династії Габсбургів. Вид. 2-ге, переробл. – К., 2011. – С.60–61.

⁶⁹ Осташко Т. З історії діяльності Вячеслава Липинського у 1914–1918 рр. // Проблеми вивчення історії Української революції 1917–1921 рр. – Вип.9. – К., 2013. – С.89.

⁷⁰ Вячеслав Липинський. Повне зібрання творів, архів, студії / Гол. ред. Я.Пеленський. – Архів. – Т.1: Листування (А–Ж) / Ред. Р.Залуцький, Х.Пеленська. – К.; Філадельфія, 2003. – С.269–270.

⁷¹ Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. – Т.2. – С.147, №95.

⁷² Там само. – С.149–150.

⁷³ М.Ч. Десять днів у Києві в січні 1919 р.: Спомини з Трудового конгресу (Докінчення) // Літопис Червоної Калини. – 1931. – Ч.6. – С.4.

⁷⁴ Талеб Н.Н. Чорний лебідь... – С.77.

⁷⁵ Цегельський Л. Від леґенд до правди... – С.219.

⁷⁶ Стахів М. Україна в добі Директорії УНР. – Т.3: Україна між двома силами. – Скрантон, 1963. – С.24.

⁷⁷ Гошуляк І. Трудовий конгрес і проблема соборності України // Наукові записки ІШЕНД. – Вип.39. – К., 2008. – С.163; М.Ч. Десять днів у Києві в січні 1919 р.: Спомини з Трудового конгресу // Літопис Червоної Калини. – 1931. – Ч.5. – С.6.

зауважував, що «це проголошення української соборности було великим історичним актом в житті українського народу. Але фактично воно мало лише декларативне значіння. Бо остаточну ратифікацію акту зеднання обох республік [...] мали перевести лише Українські установчі збори, скликані з території цілої України. До того часу Західня Область УНР залишалася з своїм окремим як законодавчим, так і адміністративно-виконавчим органом влади»⁷⁸. О.Доценко підсумував: «Під оглядом правно-державним, сполучення УНР і ЗУР (Західноукраїнської Республіки – *І.М.*), носило лише зовнішне-демонстраційний, а не органічно-державний характер»⁷⁹. А С.Шевчук недвозначно заявив: «Уважати її (злуку – *І.М.*) треба за прегарно зааранжовану “увертюру” до політичної опери, себто до об’єднання двох наших держав. “Увертюра” зістала відіграна досконало дня 22-го січня 1919 року, але опера не зістала відспівана, бо не явилися актори»⁸⁰.

Так закінчилася безвідповідальна політична гра надміру впевнених у собі «національних лідерів», які (через не стільки зовнішні, як внутрішні обставини) не були здатні об’єднати ЗУНР та УНР, а соборність далі залишалася радше ідеологічним конструктом, аніж практичним інструментом для будівництва власної держави. Принципово важливим тут буде такий висновок, запропонований ще 1930 р.:

«Сильний упадок того престижу, того нашого значіння в наших власних думках про нас наступив за нашої памяти тоді, коли Галицька Національна Рада зреклася Галицької Землі на користь наддніпрянської влади, ще на власній території, у Станиславові, дня 3 січня 1919 р. Се було підрізанням “морального нерву” нашої галицької державности і разом з тим державности всеї України, бо Галичина все була, є й досі її мозком. Акт з 3 січня 1919 р. се кольтоніяльний акт України, котрий нашими власними підписами призначив усю нашу землю по обидвох боках Збруча на кольтонію, призначив під впливом запоморочення теорією про “єдність” того, в чім єдности не було й нема, а хіба – може бути кольтись»⁸¹.

Підсумовуючи другу гіпотезу про «чорних лебедів» Української революції в її західноукраїнському варіанті, слід визнати: ЗУНР як крайньостан уже після Листопадового зриву (1 листопада 1918 р.) потерпала від «чорного лебедя»; до свід минулого не допоміг регіональним політичним акторам передбачити майбутнє (Галичини, ЗУНР); тиранія випадкового (емоційно забарвлене рішення УНРади 3 січня 1919 р.) трапилася знову й переможець (УНРада) отримав усе, чого домагався (приєднання до УНР); історія почала знову «стрибати» – уже після 22 січня 1919 р. Однак, зважаючи на Талебові міркування, мій другий «чорний лебідь» – це, скоріш за все, «недо-чорний», «сірий лебідь». Адже його з’яву передбачали найперше зовнішні, а вже потім внутрішні політичні актори, починаючи з грудня 1918 р.: вони були готові до його появи (що й відбулося 3 січня 1919 р.), а відповідним інструментарієм став «передвступний договір», підписаний у Фастові.

⁷⁸ Мазена І. Україна в огні і бурі революції 1917–1921. – І: Центральна Рада – Гетьманщина – Директорія. – Прага, 1942. – С.87.

⁷⁹ Доценко О. Літопис Української революції. Матеріяли й документи до історії Української революції. – Т.ІІ, кн.5: 1917–1923. – Варшава, 1923. – С.9–10.

⁸⁰ Шевчук С. Пора сказати правду про наші Визвольні змагання... – С.48.

⁸¹ [Назарук О.] Галицька делегація в Ризі 1920 р. – Л., 1930. – С.81–82.

Диктатор ЗУНР: пояснення «заднім числом»

Злука ЗУНР та УНР зайвий раз актуалізувала проблеми у взаєминах західних і східних українців. Як зауважував І.Кедрин, «акт 22 січня 1919 року формально заводив соборність і перетворював Західню Українську Народню Республіку в «Область». [...] Насправді поділ існував весь час – були два уряди, два командування, не було взаємного довір'я, були дві політики. Головною причиною того стану були власне дві психіки, створені у західних і східних українців під впливом перебування впродовж сторіч під різними чужинецькими окупаціями»⁸².

Ці проблеми виявили себе в перебігу Трудового конгресу в Києві. Уже 24–25 січня 1919 р., під час нарад комісій і фракцій, принциповим стало «питання влади»: «Сварка над “питанням влади” була тим завзятіша, чим ближче під Київ підсувалися большевики [...] Положення в Києві ставало чимраз більше нервове. Цього напруження нервів не бажала собі переживати більшість присутніх у Києві членів гал[ицького]. уряду та президія делегації. Не говорячи нічого решті членів делегації, покинули вони Київ»⁸³. У столиці залишився державний секретар Л.Цегельський та окремі члени делегації, без участі якої «він (Трудовий конгрес – І.М.) був би одним з багатьох конгресів, що відбувалися у Києві [...] а які лишили по собі стоси задрукованого звітами паперу, ніякого натомість дійсного політичного результату»⁸⁴. Не надто оптимістичними були й міркування М.Лозинського: «Акт з'єдинення оставляв галицькому правительству повну незалежність, так що спільна діяльність обох правительств не мала для себе постанов закона й опиралася тільки не порозумінню між ними»⁸⁵.

А що, згідно з Талебовою теорією, нерозуміння причинно-наслідкових зв'язків між абстрактною політикою й конкретними діями, своїм агресивним невіглаством, зазвичай провокує появу «чорних лебедів»⁸⁶, акт УНРади та Державного Секретаріату від 9 червня 1919 р. про запровадження диктатури у ЗОУНР⁸⁷, став третім «чорним лебедем» Української революції на західноукраїнських землях. Її впровадили, головним чином, через воєнні поразки галицької армії в боротьбі з польськими військами і кризові явища у системі адміністрації та збройних сил. Найвищим керівником ЗОУНР із необмеженими повноваженнями цивільної та військової державної влади став диктатор – Є.Петрушевич⁸⁸.

Зауважмо: контрверсійна постать цього політичного й державного діяча не об'єднала тогочасних політиків, а скоріш їх дезорієнтувала. Адже, як, наприклад, зауважував у листах до В.Липинського О.Назарук, «всі Петлюри, Петрушевичі і т. п. се тільки тіні влади, тіні потенції її, не дійсність. Се були привиди думок, не думки. Се були галюцинації держави»⁸⁹. А для того, щоб третій «чорний лебідь» знову повернувся на Галичину, уже в 1919 р. треба було, щоб тут трапився ще один, аніж, скажімо, згаданий вище Д.Вітовський, «гігант»/«карлюк». Ним, власне, і був Є.Петрушевич.

⁸² Кедрин І. Життя – події – люди: Спомини і коментарі. – Нью-Йорк, 1976. – С.57–58.

⁸³ М.Ч. Десять днів у Києві в січні 1919 р.: Спомини з Трудового конгресу (Докінчення) // Літопис Червоної Калини. – 1931. – Ч.6. – С.4.

⁸⁴ Цегельський Л. Від легенд до правди... – С.283–284.

⁸⁵ Лозинський М. Галичина в рр. 1918–1920. – Відень, 1922. – С.168.

⁸⁶ Талєб Н.Н. Чорний лебідь... – С.12.

⁸⁷ Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. – Т.2. – С.397, №246.

⁸⁸ Павлішин О. Диктатор Євген Петрушевич // Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923: Енциклопедія. – Т.2 (3–0). – Івано-Франківськ, 2019. – С.543.

⁸⁹ Вячеслав Липинський. Твори, архів, студії / За заг. ред. Є.Зиблікевич. – Архів. – Т.7: Листи Осипа Назарука до Вячеслава Липинського / Ред. І.Лисяк-Рудницький. – Філадельфія, 1976. – С.140.

«Се оден з дуже численних доказів абсолюту наївности, який сидить у людині, котру химерний випадок висунув на верх у такім бурхливім часі. [...] Одно в нім було добре: робив вражіння чесної людини і з тактом. [...] Словом – се людина, яка має тільки індивідуальність формалістики (виступу, репрезентативности). Се винесло його між недбалими на форми українцями. Друга його риса – впертість, котра який час робить вражіння енергійности. Винесення його на чоло нації [...] закрутило йому у голові»⁹⁰.

Нові реалії спричинили правову колізію, адже надання надзвичайних повноважень не було передбачене конституційними законами ЗУНР. Унаслідок проголошення диктатури Рада Державних Секретарів припинила свою діяльність, а функції центрального виконавчого органу перейняла Рада вповноважених диктатора у складі п'яти осіб⁹¹. Про те, що акт від 9 червня 1919 р. став «тиранією випадкового» у «сучасній аудиторії артиста» (обидва визначення Н.Н.Талеба), і, додаймо, етнічного політичного актора, свідчило «ретроспективне викривлення» (термін Н.Н.Талеба) особливостей диктатури Є.Петрушевича. Уже в еміграційних умовах 23 червня 1922 р. на засіданні Національної ради у Відні С.Вітик стверджував, що «[...] диктатура є нелегальною, неправильною, є скандалом для українського населення Сх[ідної]. Галичини, диктатура знегувала і зломала нашу конституцію. Диктатор є узурпатором, який знівечив армію і на кінці втік, покинувши її на ласку і неласку ворогів, розтратив гроші, зрадив українську націю, зламав злуку з Великою Україною»⁹². Натомість уповноважений диктатором ЗУНР для внутрішніх справ В.Сінгалевиц на засіданні 29 червня 1922 р. заявив, що «всі справи рішає сам диктатор. Жадної колегії (уповноважених диктатора – *І.М.*) немає, а уповноважені є звичайними урядовцями, які дістають прикази і сповняють їх. Диктатура є легальною, він одержав владу, яку держить до нині і ніхто йому не відібрав. Отже вся власть у нього (Є.Петрушевича – *І.М.*)»⁹³.

Важливо підкреслити, що Директорія негативно сприйняла проголошення диктатури у ЗОУНР, а тому для її нейтралізації уряд УНР уже 4 липня 1919 р. ухвалив закон про утворення «Міністерства по справах Західної Облaсті Республіки (Галичини)». А що цю структуру створили для усунення від влади Є.Петрушевича⁹⁴, взаємини на лінії Петлюра – Петрушевич час від часу ставали напруженими, особливо за умови того, що на той час обидва уряди перебували в Кам'янці-Подільському.

Натомість у публічній риториці як диктатор, так і головний отаман змагалися між собою в тому, хто є більшим соборником. До такої думки підштовхують матеріали Державної наради 25 жовтня 1919 р.: «Як у верховної влади, диктатора Західної Облaсти, уряду Наддніпрянщини і в обох арміях панує гармонія, згода, одна воля, один національний могутий дух [...]» (С.Петлюра); «Галицьке громадянство леліє ті самі національні ідеали, що й Наддніпрянська Україна, а наддніпрянська армія своєю кров'ю від Збруча аж по Київ позначила хресну дорогу любови до соборної України» (Є.Петрушевич). Але (sic!): «Згідно з конституцією Національної Ради, аж до ратифікації акту злуки Українськими установчими зборами, Західна Облaсть

⁹⁰ Там само. – С.34.

⁹¹ Павлишин О. Євген Петрушевич (1863–1940): Ілюстрований біографічний нарис. – С.213.

⁹² Діяльність УНР 1920–1930 років минулого сторіччя в архівних документах розвідки. – (Ч.І). – С.210–212, №57 (ГДА СЗРУ. – Ф.1. – Спр.11012. – Т.12. – Арк.126–128).

⁹³ Там само. – С.220, №59 (Ф.1. – Спр.11012. – Т.12. – Арк.136).

⁹⁴ Павлишин О. Євген Петрушевич (1863–1940): Ілюстрований біографічний нарис. – С.210–211.

УНР мусить мати своє територіяльне правительство. Через те і з огляду на інтереси армії та закордонну ситуацію диктатор не сміє зложити своїх повноважень, аж доки галицьке громадянство не зможе виявити своєї збірної волі з цього приводу»⁹⁵. Тож, підсумовуючи виклад про цю нараду, М.Лозинський констатував: «На дальший хід подій вона нічим не вплинула. Ані скріпила сил держави, щоби відвернути катастрофу втрати території. Ані не витворила моральної атмосфери, щоби серед катастрофи, яка прийшла, не потерпіла ідея, за яку гинуло військо з усіх українських земель, – ідея з'єдинення всіх українських земель в незалежну державу»⁹⁶.

Проголошення диктатури спричинило й відхід галичан від соборницького ідеалу. Так, С.Дністрянський зробив висновок: «Диктатура повернула до правного становища з часів перед злукою обох українських республік, та вивісила прапор самостійної «Галицької Держави». Висловом цього змагання являється проект «основ державного устрою Галицької Держави», що його диктатура предложила союзним державам (Антанти) та Лізі народів. Предложено сей проект 30 квітня 1921 р.»⁹⁷. Розпочалися активні, але безуспішні зовнішньополітичні спроби промоції «Галицької Держави», такої собі «Швайцарії Сходу». Для галицьких політиків боротьба за державність ще деякий час тривала⁹⁸.

Підсумовуючи сюжет про нашого третього «чорного лебедя», зауважмо, що акт установлення диктатури від 9 червня 1919 р., хоча й не безпосередньо (однак за наявності інших складових), певною мірою призвів до зміни статусу Галичини на геополітичній шахівниці тогочасної Європи, що його увиразнив цілий «каскад» подій: 1) рішення Найвищої ради Паризької мирної конференції від 25 червня 1919 р. про дозвіл Польщі зайняти Галичину; 2) Варшавський договір 1920 р. (Пілсудського – Петлюри), згідно з яким до Польщі, зокрема, мала відійти і Східна Галичина; 3) Ризький договір 1921 р., що, фактично, анулював Варшавський, а УСРР відмовилася від претензій на Східну Галичину, передавши її Речіпосполитій; 4) рішення Ради послів держав Антанти від 15 березня 1923 р. про визнання суверенітету Польщі, у тому числі й над Східною Галичиною.

Переконаний, що диктатура ЗОУНР, окрім вождизму очільника, не дала очікуваного результату, а реалізація ідеї «Галицької Держави» закінчилася крахом і політичним банкрутством еліт. Сюди ж додаймо й речі, сказати б, «ближчого» просторово-часового порядку – трагедію Української галицької армії за Збручем 1919 р., її трансформацію 1920 р. у ЧУГА, а також проголошення Галицької Соціалістичної Радянської Республіки.

Завершуючи, зауважмо такі моменти. Найперше, послуговуючись теорією американського автора, можна припустити, що «чорних лебедів» Української революції в її західноукраїнському вимірі доцільно розмістити в Талевові квадранти⁹⁹: першого «лебедя» (Листопадовий зрив) – у четвертий квадрант зони впливу *позитивного «чорного лебедя»*; третього «лебедя» (диктатура ЗОУНР) – також у четвертий квадрант, але вже зони *негативного «чорного лебедя»*. А от другого «лебедя» (або першого та єдиного «сірого лебедя») (рішення УНРади про злуку) – у третій квадрант, який передбачає прості фінали – імовірність такого «лебедя» не вплинула на сумарний фінал (22 січня 1919 р.). Тому лише Листопадовий зрив і диктатура ЗОУНР цілком розміщуються у так званому ареалі «чорних лебедів» – четвертому

⁹⁵ Лозинський М. Галичина в рр. 1918–1920. – С.180–181.

⁹⁶ Там само. – С.183.

⁹⁷ Дністрянський С. Загальна наука права і політики. – Т.1. – Прага, 1923. – С.334.

⁹⁸ Див.: За державну незалежність Галичини: Чому українська Галичина не може прийти під Польщу [Зладив д-р Михайло Лозинський]. – Відень, 1921; Нехай живе незалежна Галицька Держава!: Зб. ст. – Відень, 1922.

⁹⁹ Талев Н.Н. Чорний лебідь... – С.342–343, табл.1.

квадранті, території, «де різниця між відсутністю доказів і доказом відсутності стає прірвою» (курсив Н.Н.Талеба – І.М.)¹⁰⁰.

Тож пропоную такі узагальнення щодо теорії «чорного лебедя» у вивченні подій 1918–1923 рр. на Галичині: перший «чорний лебідь» – 1 листопада 1918 р. – Листопадовий зрив і подальше творення держави західних українців; другий «чорний лебідь» (насправді «сірий») – 3 січня 1919 р. – рішення УНРади у Станіславові про злуку ЗУНР та УНР – фактична ліквідація західноукраїнської державності у формі ЗУНР; третій «чорний лебідь» – 9 червня 1919 р. – рішення УНРади і Ради Державних Секретарів ЗОУНР щодо проголошення диктатури – поступовий перехід до моделі «Галицької Держави».

У подальшій науковій дискусії, яка спиратиметься на теорію «чорного лебедя», необхідно, використовуючи компаративістський підхід, з'ясувати, а чи, у контексті розпаду Габсбурзької монархії, аналогічними «чорними лебедями» були Чехословацька Республіка, Держава Сербів, Хорватів і Словенців, котрі постали, як і ЗУНР, на руїнах Австро-Угорщини? Ця відповідь уповні дозволить відповісти на запитання, чи ЗУНР стала випадковістю через відсутність міжнародно-правової легітиматії, або, коли б трапилося навпаки, то поява ЗУНР була б закономірністю?

REFERENCES

1. Bemko, V. [1962]. *Lystopadovi podii v Kolomyi. «Nad Prutom u luzi...» Kolomyia v spohadakh*; za red. Z.Knysha. Toronto: Sribna surma. [in Ukrainian].
2. Dolnytskyi, M. [1958]. *Viiskova pidhotova Lystopadovoho Zryvu ta ii zdiisnennia. Ukrainska Halyska Armiia u 40-richchia yii uchasty u Vyzvolnykh zmahaniakh. (Materialy do istorii)*. Vinnipeg. [in Ukrainian].
3. Dolnytskyi, M. [1967]. *Dmytro Vitovskiy: Hromadskiy diiach, strilets'kyi ideoloh, vozhd Lystopadovoho zryvu, sekretar viiskovykh sprav ZOUNR*. Niu-York: Chervona kalyna. [in Ukrainian].
4. Doroshenko, V. [1948]. *Velykyi Lystopad. Trydtsiati rokivnyy Lystopadovoho Zryvu: 1918–1948*. Regensburg. [in Ukrainian].
5. Hoshuliak, I. [2008]. *Trudovyi Konhres i problema sobornosti Ukrainy. Naukovi zapysky IPIEND, 39*, 160–172. [in Ukrainian].
6. Hunchak, T. (Ed.). [1983]. *Ukraina i Polshcha v dokumentakh: 1918–1922*. Ch.1. Niu-York; Paryzh; Sidnei; Toronto: Naukove tovarystvo im. Shevchenka. [in Ukrainian].
7. Karpenko, O. [2006]. *Z istorii Zakhidno-Ukrainskoi Narodnoi Respubliki*. Ivano-Frankivsk. [in Ukrainian].
8. Karpenko, O. (Ed.). [2001]. *Zakhidno-Ukrainska Narodna Respublika 1918–1923: Dokumenty i materialy* (Vols. 1–5). Ivano-Frankivsk: Lileia-NV. [in Ukrainian].
9. Kedryn, I. [1976]. *Zhyttia – podii – liudy: Spomyny i komentari*. Niu-York: Chervona kalyna. [in Ukrainian].
10. Kuzma, O. [1960, 1931]. *Lystopadovi dni 1918 r.: Zi shkitsamy*. Lviv; Niu-York: Chervona kalyna. [in Ukrainian].
11. Levytskyi, K. [1968, 1931]. *Velykyi Zryv (Do istorii ukrainskoi derzhavnosti vid bereznia do lystopada 1918 r. na pidstavii spomyniv ta dokumentiv)*. Lviv: Chervona kalyna; Niu-York: Vyd-vo Chartoryiskyykh. [in Ukrainian].
12. Lypynskiy, V. [1976]. *Tvory, arkhiv, studii*. Ed. Ye.Zyblykevych. Arkhiv. T.7: *Lysty Osypa Nazaruka do Viacheslava Lypynskoho*; Ed. I.Lysiak-Rudnytskyi. Filiadelfiia: Skhidno-Yevropeiskiy doslidnyi instytut im. V.Lypynskoho. [in Ukrainian].
13. Lypynskiy, V. [2003]. *Povne zibrannia tvoriv, arkhiv, studii*. Ed. Yar.Pelenskyi. Arkhiv. T.1: *Lystuvannia (A–Zh)*; Ed. R.Zalutskiy, Kh.Pelenska. Kyiv; Filadelfiia: Smoloskyp; Skhidnoievropeiskiy doslidnyi instytut im. V.Lypynskoho. [in Ukrainian].
14. Melnyk, M. [1986]. *Pershyi lystopad. Vyzvolnyi shliakh, 11[464]*, 1285–1300. [in Ukrainian].
15. Monolatii, I. [2018]. *Misto dvokh respublik i dyktatury: Kolomyiski stseny Ukrainskoi revoliutsii*. Ivano-Frankivsk: Lileia-NV. [in Ukrainian].
16. Monolatii, I. [2019]. *Do pytannia pro kharakter (ne)revoliutsiinoho rukhu na Skhidnii Halychyni u 1918 r. Ukrainskyi istorychnyi zhurnal, 3*, 133–154. [in Ukrainian].
17. Ostashko, T. [2013]. *Z istorii dialnosti Viacheslava Lypynskoho u 1914–1918 rr. Problemy vyvchennia istorii Ukrainskoi revoliutsii 1917–1921 rr., 9*, 62–90. [in Ukrainian].
18. Paliiv, D. [1966]. *Lystopadova Revoliutsiia (Z moikh spomyniv). Ukrainska Halyska Armiia u 40-richchia yii uchasty u Vyzvolnykh zmahaniakh v 1918–1919 rr. Materialy do istorii*. T.III. Vinnipeg. [in Ukrainian].
19. Pavlyshyn, O. [2013]. *Yevhen Petrushevych (1863–1940): Iliustrovanyi biohrafichnyi narys*. Lviv. [in Ukrainian].
20. Pavlyshyn, O. [2018]. *Dyktator Yevhen Petrushevych. M.Kuhutiak (Ed.). Zakhidno-Ukrainska Narodna Respublika 1918–1923, 1*, 543–545, Ivano-Frankivsk. [in Ukrainian].
21. Pyrih, R. (Ed.). [2015]. *Ukrainska Derzhava (kviten – hruden 1918 r.): Dokumenty i materialy. U dvokh tomakh*. T.2. Kyiv: Tempora. [in Ukrainian].
22. Semmo, O. [1989]. *Sobornist [22.I – 31.VIII.1919 r.]*. Filiadelfiia. [in Ukrainian].

¹⁰⁰ Там само. – С.344.

23. Shevchuk, S. (1965). *Pora skazaty pravdu pro nashi Vyzvolni zmahannia: Dobytyisia voli dlia Halychkoi zemli: 1918–1939*. Toronto. [in Ukrainian].
24. Snaider, T. (2011). *Chervonyi Kniaz: Taiemnyi zhyttia habsburzkohe ertshtersoga*. Kyiv: Hrani-T. [in Ukrainian].
25. Stakhiv, M. (1963). *Ukraina v dobi Dyrektorii UNR*. T.3: Ukraina mizh dvoma sylamy. Skrenton. [in Ukrainian].
26. Taleb, N.N. (2017). *Chornyi lebid: Pro (nelimovirne u realnomu zhytti*. Kyiv: Nash format. [in Ukrainian].
27. Tereshchenko, Yu., Ostashko, T. (2011). *Ukrainskyi patriot iz dynastii Habsburhiv*. Kyiv: Tempora. [in Ukrainian].
28. Tsehelskyi, L. (1960). *Vid legend do pravdy: Spomyny pro podii v Ukraini zviazani z Pershym Lystopadom 1918 r.* Niu-York; Filadelfiia: Bulava. [in Ukrainian].
29. Vynnychenko, V. (1980). *Shchodennyk*. Tom pershyj: 1911–1920. Edmonton; Niu-York. [in Ukrainian].
30. Yaroslavyn, S. (1956). *Vyzvolna borotba na Zakhidno-Ukrainskykh Zemliakh u 1918–1923 rr.* Filadelfiia. [in Ukrainian].

Ivan Monolatii

Doctor of Political Sciences (Dr. Hab. in Political Sciences), Professor,
Professor at Department of Political Science,
V.Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk, Ukraine), iwan.monolatii@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8963-774X>

“Black Swans” of the Ukrainian Revolution: (Im)Probable Cases of the Western Ukrainian Statehood

Abstract. The purpose of the study are understudied and disputable aspects of the Ukrainian Revolution, mainly on how Western Ukrainian statehood was established and developed in 1918–1919, as well as some specific issues of the political history of Western Ukrainian People’s Republic (WUPR) in 1918–1923, building up on the theory of Black Swans developed by Nassim Nicholas Taleb, a Lebanese–American mathematician. **The research methodology** is based on the principles of historicism, ethnical politology, systemicity, science, interdisciplinarity. The following general historiographical methods are used: historiographical analysis, historical-genetic, terminological analysis, comparative, typological. The author adheres to the methodology of institutionalization of political actors in the context of politicization of ethnicities. **The scientific novelty.** The first hypothesis studies the November Action as the Black Swan of Western Ukrainian statehood. The second deals with the events of 3 January 1919 when the Ukrainian National Rada (Council) approved the union of WUPR and Ukrainian People’s Republic (UPR) that in the author’s opinion is an example of the Black Swan because its (non)implementation had far more grave consequences than its contemporaries thought it would. The third theory analyses another Black Swan, which is the nomination of Ye.Petrushevych as a dictator on 9 June 1919 that led to the return to WUPR legal framework and the pursuit of the independent “Halychyna State”. **Conclusions.** The first hypothesis demonstrates that the November Action of 31 October – 1 November 1918 testifies not only to Taleb’s transition from Mediocrism that is the Habsburg Empire, a tyranny of the collective, to Extremism represented by WUPR, a tyranny of the accidental, but also to the Black Swan event that had epochal consequences for the studied region. The author is certain, the November Action became the Black Swan not only for Halychyna Ukrainians (to some extent, though) but also for “strangers”, first of all for Poles and Jews residing in Halychyna. On the other hand, the November Action, as the Black Swan, sparked a new warfare (after World War I) first for Lviv and then for Halychyna. Therefore, this situation just aggravates the Black Swan problem as an (im)probable event of Western Ukrainian statehood in 1918–1919. The second hypothesis indicates that WUPR being Extremism after the November Action (1 November 1918) suffered from the Black Swan. Experience of the past did not help regional political actors to foresee the future including the one for Halychyna and for WUPR. The tyranny of the accidental that was the emotionally tinged decision of the Ukrainian National Rada on 3 January 1919, happened again, and the winner, the Ukrainian National Rada, took all it aspired to, i.e. joining the Ukrainian National Rada. The history started “jumping” again – this time after 22 January 1919. However, keeping Taleb’s contemplations in mind, the second Black Swan is more likely to be nearly-Black or Grey given the fact that its occurrence was foreseen first by external and then by internal political actors after December 1918. They were ready to that happening which eventually took place on 3 January 1919, and the Preliminary Agreement being signed in Fastiv worked as a suitable tool. The third hypothesis proves, the introduction of Dictatorship on 9 June 1919, indirectly though, in a certain way led to the change of Halychyna’s status on the geo-political chessboard of Europe. This new status got embodied through a “cascade”

of events: 1) the decision of the Supreme Council at the Paris Peace Conference on 25 June 1919 to allow Poland to take over Halychyna; 2) the Treaty of Warsaw (Pitsudski – Petliura Agreement) of 1920 under which Eastern Halychyna, among other lands, was ceded to Poland; 3) the Treaty of Riga of 1921 which de facto abrogated the Treaty of Warsaw, whereas UkSSR renounced its claims to Eastern Halychyna by handing it over to II Rzeczpospolita; 4) by its decision of 15 March 1923, the Conference of Ambassadors of the great powers of the Entente recognized the sovereignty of Poland with Eastern Halychyna being part of its territory. In the conclusions author emphasizes that under Taleb's theory, the Black Swans of the Ukrainian revolution scaled down to Western Ukraine could be assigned to the respective quadrants: the first Black Swan (the November Action) to the Fourth Quadrant of the positive Black Swan, the third Swan (Dictatorship of the Western Province of UPR) also to the Fourth Quadrant but of the negative Black Swan. Though, the second Black Swan or the first and the only Grey Swan (Ukrainian National Rada's decision on the union) is most likely to be in the Third Quadrant which implies simple payoffs, i.e. the probability of this Swan had no impact on the final result (22 January 1919). Hence, they are only the November Action and the Dictatorship that fit in the Fourth Quadrant of the Black Swan domain.

Keywords: Ukrainian Revolution, Black Swan theory, Western Ukrainian People's Republic, Halychyna, Ukraine, Poland.